

Sygn. akt I UK 147/17

POSTANOWIENIE

Dnia 24 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska

w sprawie z odwołania R. D. P., M. K., T. K., M. K., B. M., J. M. M., B. N. oraz Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P. o ustalenie podstawy wymiaru składek, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 maja 2017 r., skargi kasacyjnej Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w P. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 listopada 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 listopada 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...), III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w P. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 8 grudnia 2015 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w P. w przedmiocie ustalenia wysokości podstawy wymiaru składek za pracowników szpitala wykonujących dyżury medyczne na podstawie zawartej z pracodawcą dodatkowej umowy cywilnoprawnej na świadczenie usług medycznych. Określając łączną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu umowy o pracę i umów o świadczenie usług medycznych, organ rentowy wskazał, że w ramach dodatkowej umowy lekarze byli

zobowiązani do pełnienia dyżurów medycznych w określonych godzinach i miejscu zlecanych przez ordynatora lub dyrektora SPZ ZOZ i podlegali kontroli ordynatora oddziału. W zakresie ubezpieczeń społecznych reguluje tę kwestię art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.).

Sąd Apelacyjny przytoczył znajdujący potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd prawny, że „zatrudnianie pracowników poza normalnym czasem pracy na podstawie umów cywilno-prawnych przy pracach tego samego rodzaju, co objęte stosunkiem pracy, stanowi obejście przepisów o czasie pracy, godzinach nadliczbowych oraz przepisów dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne. (...). W takim zakresie uzgodnienia są w sferze prawa pracy - niezależnie od ewentualnej woli stron nadanej im w formie umów cywilnoprawnych - automatycznie nieważne z mocy art. 18 ust. 1 k.p. na podstawie którego w miejsce postanowień nieważnych umów cywilnoprawnych stosuje się odpowiednie przepisy prawa pracy - art. 22 § 1 i 1¹ k.p.” (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94, OSNAPiUS 1994 nr 3, poz. 39 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2000 r., II UKN 523/99, OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 22, z dnia 16 grudnia 1998 r., II UKN 392/98, OSNAPiUS 2000 nr 4, poz. 157; z dnia 8 stycznia 1999 r., II UKN 403/98, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 194 oraz z dnia 13 marca 1997 r., I PKN 43/97, OSNAPiUS 1997 nr 24, poz. 494).

Podniósł także, że również przed wprowadzeniem do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych art. 8 ust. 2a w judykaturze przyjmowano istnienie obowiązku łącznego traktowania w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przychodów z umów o pracę i dodatkowych umów cywilnoprawnych zawieranych przez pracodawców z pracownikami, jeżeli w ramach tych ostatnich umów pracownicy wykonywali - poza obowiązującym czasem pracy - te same obowiązki, które składały się na treść łączących strony stosunków pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266). Odwołując się do argumentów uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46) oraz zwracając uwagę na rację ustawy nowelizującej Kodeks pracy z dnia 26 lipca 2002 r. częściowego przynajmniej ograniczenia zjawiska tzw. samozatrudnienia, Sąd drugiej instancji nie

uwzględnił zarzutów apelacji.

Skarga kasacyjna Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w P. została oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 382 w związku z art. 391 k.p.c., w następstwie czego pominięto w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku odniesienie się do wszystkich zarzutów podniesionych w apelacji. W szczególności skarżący wskazał na brak wyczerpujących ustaleń i wyjaśnień w przedmiocie kwalifikacji prawnej poszczególnych umów zawieranych między Samodzielnym Publicznym Zespołem Zakładów Opieki Zdrowotnej w P. a odwołującymi się jego pracownikami, zarzutów związanych z wykładnią oświadczenia woli, przesłanek warunkujących kwalifikację danej umowy jako wynikającej ze stosunku pracy, w szczególności, że „umowy te nie były wykonywane pod kierownictwem pracodawcy, a ich przedmiot nie dotyczył świadczenia lekarzy odpowiadającego ich obowiązkom wykonywanym na podstawie umowy o pracę, lecz dyżurów lekarskich, co miało istotny wpływ na wynik sprawy i w konsekwencji sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie kasacyjnej”.

Postawiony przez skarżącego zarzut obrazy prawa materialnego dotyczył art. 22 § 1 i § 1¹ k.p. przez błędną jego wykładnię i przyjęcie, że przepis ten pozwala na uznanie, iż umową o pracę jest także umowa na udzielanie zamówienia na świadczenia zdrowotne, której treść nie jest tożsama z treścią umowy o pracę i która nie stanowi kontynuacji umowy o pracę, ponieważ obejmuje nierealizowaną sferę stosunku pracy, a ponadto jest wykonywana bez kierownictwa pracodawcy, a także bez podporządkowania pracowniczego, w ramach prowadzonej przez lekarza działalności gospodarczej. W ocenie skarżącego, przyjęcie odmiennego poglądu doprowadziło do nieuzasadnionego uznania umowy na udzielanie zamówienia na świadczenia zdrowotne za nieważną na podstawie art. 18 ust. 1 k.p., jako prowadzącą do obejścia przepisów prawa; obrazę art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez zastosowanie do umowy nazwanej o udzielenie zamówienia na świadczenia zdrowotne; obrazę art. 35 i 35a ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm.) przez błędną wykładnię; obrazę art. 35a ust. 3 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej przez jego zastosowanie; obrazę art. 133 w związku z art. 132 ust. 3 ustawy z dnia

27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 552 ze zm.) przez błędną wykładnię i przyjęcie, że przepisy te wprowadzają zakaz zawierania przez pracodawców, będących świadczeniodawcami, którzy zawarli z narodowym Funduszem Zdrowia umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, odrębnych umów z pracownikami na udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie dyżurów lekarskich w ramach indywidualnej praktyki lekarskiej oraz, że skutkiem tego zakazu jest nieważność umów zawieranych przez pracodawców, będących świadczeniodawcami z pomocnikami.

Na uzasadnienie istnienia przyczyn przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne wymagające rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy:

1. czy art. 35a ust. 1 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej oraz wydane na podstawie art. 35a ust. 6 pkt 1 i 2 tej ustawy rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 13 lipca 1998 r. w sprawie umowy o udzielenie zamówienia na świadczenia zdrowotne (Dz.U. z 1998 r. Nr 93, poz. 592) pozwalają przeprowadzać negocjacje w trakcie konkursu ofert między udzielającym zamówienie a oferentem, a gdy wynik przeprowadzonych negocjacji prowadzi do ustalenia równej lub nieznacznie różniącej się ceny świadczeń zdrowotnych oferowanych przez różnych uczestników konkursu za tożsame lub podobne świadczenia zdrowotne, czy to skutkuje nieważnością umów zawartych w wyniku konkursu ofert przeprowadzonego na udzielenie zamówienia na świadczenia zdrowotne na podstawie art. 35a ust. 6 pkt 1 i 2 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej oraz rozporządzenia z dnia 13 lipca 1998 r.; czy zawarcie aneksu wydłużającego okres obowiązywania umowy o udzielanie zamówienia na świadczenia zdrowotne (art. 35a ust. 1 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej) zawartej na podstawie przeprowadzonego konkursu ofert na udzielenie zamówienia oraz wydane na podstawie art. 35a ust. 6 pkt 1 i 2 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, rozporządzenia z dnia 13 lipca 1998 r. z zachowaniem wymogu przewidzianego w art. 35a ust. 3 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, tj. gdy zmiana umowy jest korzystna dla udzielającego zamówienie, skutkuje nieważnością umowy w całości lub od dnia podpisania aneksu?

W ocenie skarżącego, zagadnienie to nie było przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego, choć na gruncie art. 26 i 27 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 618 ze zm.) Sąd Najwyższy dopuścił możliwość prowadzenia negocjacji w trakcie konkursu ofert między udzielającym zamówienia a oferentem, jednak stanowisko to odnosi się do nowego stanu prawnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2016 r., V CSK 662/15).

2. czy art. 132 ust. 2 w związku z art. 133 zd. 2 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych wprowadza zakaz zawierania przez pracodawców, będących świadczeniodawcami, którzy zawarli z NFZ umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, z pracownikami odrębnych umów na udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie dyżurów lekarskich w ramach indywidualnej praktyki lekarskiej, a w przypadku odpowiedzi twierdzącej, czy zakaz taki skutkuje zakwalifikowanie takiej umowy jako nieważnej z mocy art. 18 ust. 1 Kodeksu pracy.

3. czy sąd rozpatrujący odwołanie płatnika od decyzji wydanej w zakresie i trybie określonym w art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych może uznać umowę cywilnoprawną za umowę rzeczywistą i zastosować art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w sytuacji, gdy w protokole kontroli sporządzonym przez inspektorów kontroli ZUS umowa cywilnoprawna została zakwalifikowana jako umowa pozorna naruszająca art. 22 § 1 k.p.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

O tym, co może być przedmiotem istotnego zagadnienia prawnego, na którego istnienie w sprawie wskazuje skarżący jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, wyjaśnia między innymi posłużenie się przez

ustawodawcę wskazówką, że istotne zagadnienie prawne występuje w sprawie i ma znaczenie dla rozstrzygnięcia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, niepubl., z dnia 26 września 2005 r., II PK 98/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 243 i z dnia 22 lutego 2007 r., I KZ 2/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 118, z dnia 3 listopada 2010 r., III UK 56/10, niepubl. oraz z dnia 9 lutego 2011 r., III SK 43/10, niepubl.).

Nie mają tej cechy zagadnienia prawne przedstawione przez skarżącego jako przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jakkolwiek ich walor prawny jest istotny, to jednak ich rozstrzygnięcie nie ma wpływu na wynik sprawy objętej skargą. Co więcej, sposób ujęcia przyczyn wniesienia skargi obrazuje problem odnoszący się wyłącznie do ustaleń faktycznych i oceny dowodów, co – jak wynika z art. 398³ § 3 oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c. – nie stanowi przedmiotu kontroli kasacyjnej.

Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 marca 2017 r., I UK 9/17 (niepubl.) w przedmiocie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej skarżącego się w niniejszej sprawie Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w P., opartej na tych samych podstawach i wskazującej takie samo uzasadnienie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. W wywodzie podzielanym przez Sąd Najwyższy w obecnym składzie, Sąd Najwyższy odniósł się wnikliwie do kwestii podniesionych przez skarżącego przez wykluczenie legalnego udzielania w tym samym pracowniczym zakresie usług lub świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych Narodowego Funduszu Zdrowia, w tym pełnienia dyżurów medycznych u własnego pracodawcy na podstawie indywidualnej lub grupowej praktyki lekarskiej zarejestrowanej jako pozarolnicza działalność medyczna; podwykonawstwo w warunkach określonych w art. 132 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych nie jest możliwe i podważa koncepcję wyłączenia przychodów za wykonywanie takich zobowiązań spod reżimu prawa ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, niepubl. oraz postanowienia z dnia 22 czerwca 2015 r., I UZ 3/15, niepubl.).

W związku z tym zagadnienie, w którym skarżący uwypuklił obrazę art. 133 w związku z art. 132 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej

finansowanych ze środków publicznych, nie wymaga dalszych interpretacji.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

I.n